

Kozma Tamás

Kisebbségi oktatás Közép-Európában: a magyarok esete 1999
Beszámoló a kutatási tevékenységről

1997-98 között kutatást végeztünk a Teleki László Alapítvány megbízásából Entz Géza programvezető irányításával az Oktatókutató Intézetben a fenti témában.

Előzmények, indoklás

A kutatás célja a kisebbségi magyarság oktatásügyi helyzetének föltárása és leírása abból a célból, hogy megállapíthassuk (a) oktatás irányítói igényeiket és (b) az ezen igények ellátására rendelkezésre álló oktatási kapacitásaikat (hálózat és szerkezet). A kutatás közben kiemelten figyeltünk a magyar nyelvű, harmadfokú képzés (felsőoktatás) megszervezésének szükségességére és lehetőségére, mert a nemzetközi összehasonlítások azt mutatják, hogy Közép-Európában a következő időszakban ez lesz a fejlesztés kiemelt iránya.

Végrehajtott tevékenységek

A kutatás során:

részt vettünk a program koncepciójának kidolgozásában,

részt vettünk az ún. országtanulmányok koncipiálásában, elláttuk az ehhez kapcsolódó tanácsadást, megszerveztük a vonatkozó szakmai konzultációkat

elkészítettük a zárótanulmány vázlatát, és a zárótanulmány első változatát előkészítettük szakmai vitára,

részt vettünk a CESE (Comparative Education Society of Europe) XIII. konferenciáján (Groningen, Hollandia), ahol bemutattuk első eredményeinket.

Résztevők

A kutatás a magyarországi oktatáskutatók, illetve kisebbségi oktatáskutató műhelyek, oktatáspolitikusok és szakértők részvételével folyt. Ennek megfelelően a kutatásban az alábbiak vettek részt:

Munkaanyagok

A kutatás eredményei írásos munkaanyagokban jelennek meg, amelyeket a Teleki Alapítvány, illetve – a megbízó hozzájárulásával – az Oktatókutató Intézet – dokumentációjában helyeztünk el. A kutatás során az alábbi munkaanyagok készültek el:

Eredmények, megállapítások

Az eddigi kutatás eredményeit beszámolóban foglaltuk össze, amelyhez mellékként nemzetközi, országos és kistérségi összehasonlításokat is csatoltunk. E beszámoló főbb megállapításai a következők.

(a) *A tanulás "inflálódása" és az oktatási rendszerek tágulása ("túlfogyasztása") nemzetközi folyamat, amelyből a kelet-közép-európai régió sem fog kimaradni – különösen nem, ha a nemzetközi struktúrákba kíván betagozódni. A gazdasági és társadalmi modernizálódás olyan új kérdéseket hoz elő, amelyekkel eddig a kisebbségi /többségi oktatáspolitikai viták még nem találkoztak.*

(b) *A még stagnáló felsőoktatás és a tömegesedés felé tartó középfokú oktatás folyamatai akkor gyorsulhatnak föl a régióban, ha a többségi társadalom mellett a kisebbségi társadalmakat is sikerül megnyerni és mozgósítani a modern, európai értelemben vett továbbtanulásnak és iskola utáni képzéseknek. Ez különösen olyan kisebbségek esetében igaz, amelyek ún. "modernizációs többlettel" rendelkeznek. Ezeknek az igényeknek a kielégítése várhatóan az egész régió és /vagy az adott térség modernizálódásának fölgyorsulását eredményezi.*

(c) *A kontinentális oktatás hagyományai azt sugallják, hogy a kisebbségnek ki kell építenie, meg kell szerveznie és el kell ismertetnie a maga kisebbségi oktatási rendszerét. Az igények "inflálódásával" és az oktatás bővülésével ugyanazok a viták élednek újjá a kisebbségi felsőoktatásban, mint öt-hét évtizeddel ezelőtt a kisebbségi elemi oktatásban. A megoldások is hasonló irányba mutatnak. Mind a kisebbségi, mind a többségi oktatáspolitikusoknak párhuzamosan, egyeztetve, de autonóm módon kiépített többségi /kisebbségi oktatási rendszerekben érdemes gondolkodniuk. Ez segíti a társadalmi modernizálódást, a felsőoktatás kiterjesztését és az európai integrálódást.*

A kutatás további főladatai

Jelen fázisában a kutatás odáig jutott, hogy:

- összegyűjtöttük a már rendelkezésre álló, de még össze nem hasonlított kisebbségi iskolázottsági és oktatásügyi adatokat (különös tekintettel a felsőoktatásra)
- kialakítottuk, megvitattuk és érvényes megközelítésként elfogadtuk a társadalomtudományi megközelítést mint a kisebbségi oktatáspolitikai megalapozásának releváns szemléletmódját
- kiépítettük a szakértői együttműködés olyan hálózatát, amelynek segítségével a kisebbségi oktatáspolitikai tudományos megalapozását folyamatosan végezni lehet.

A következőkben az alábbi tevékenység elvégzését látnánk szükségesnek:

- az egyes országtanulmányok közlésre való előkészítése
- tanulmánykötet összeállítása és kiadása a már rendelkezésre álló, illetve véglegesítésre váró alapozó tanulmányokból,
- elemző csoport megszervezése és működtetése, amely a kisebbségi oktatáspolitikai időszerű kérdéseit kutatási kérdésekké fordítja át, illetve a kutatási eredményeket a kisebbségi oktatáspolitikai formálóinak közvetíti
- a kisebbségi oktatáskutatás egyes műhelyeinek föllállításához a szakmai utánpótlás kinevelése (Oktatáskutató Intézet és KLTE doktori program).